

RADYO VE TELEVİZYONDA RÖPORTAJIN SİSTEMATİĞİ

Metin Kasım*

ÖZET

Röportaj, kamunun merak ettiği bir konuda o konu ile ilgili uzman ya da tanık kişiler ile karşılıklı görüşülerek bilgi alınması eylemidir. Röportaj kelimesi Latince'de toplamak, getirmek anlamı taşımaktadır. Bu kelime Fransızca'daki rapportage sözcüğünden dilimize geçmiş olup, İngilizce'deki karşılığı interview'dır. Röportajlar yapıldığı mekâna ve konularına göre türlere ayrılmaktadır. Karşılıklı yapılan her görüşme, röportaj sayılmamaktadır. Bir görüşmenin röportaj sayılabilmesi için röportajın kurallarına uyması gerekmektedir.

Anahtar sözcükler: Röportaj, radyo, televizyon.

SYSTEMS OF INTERVIEW ON RADIO AND TELEVISION

ABSTRACT

Interview is an action that information is taken from expert or witness by using face to face technique about whatever topic, which public interested in. This word's origin comes from rapportage word in French to our language and it is called "interview" in English. Interviews differ from according to their places where they are made and topics. Every speech made by face to face is not an interview. Whatever speech is to become an interview, it has to be made according to interview rules.

Keywords: interview, radio, television.

GİRİŞ

Röportaj günümüz medyasında kamuoyunu bilgilendirmede sıkça kullanılmakta olan bir yöntemdir. Fakat bu yöntemin çoğu zaman yerli yerinde ve usulüne uygun olarak kullanılmadığı, birine mikrofon tutarak konuşurma gibi düşünülerek basite alındığı görülmektedir. Röportaj, bazen sohbet ve açık oturum ile de karıştırılmaktadır. Oysa röportaj gerek amacı, gerekse uygulanış biçimi ve tekniği bakımından adı geçen program türlerinden ayrılmaktadır.

Özellikle, modern radyo ve televizyonculukta röportaj, eğitim, kültür, eğlence, spor hatta reklam yayınlarına kadar kullanılmaktadır. Programın konusuna göre içeriği, biçimi ve süresi değişmekle birlikte, programcının, yazarın dışında konu ile ilgili kişilerin programlarda yer alması olağan olmaya başlamıştır (Aziz 2002: 149).

Bu çalışmada röportajın tam olarak ne olup ne olmadığı, diğer programlardan ayrılan özelliklerinin neler olduğu ortaya konulmakta, daha sonra bir röportajın amacına ulaşması için

gerekenler sıralanmaktadır. Bu çalışma sayesinde hem bu işin eğitimini alan öğrenciler hem de bu alanda çalışmayı düşünenler daha doğru bilgilere ulaşabilecek, işlerini gereği gibi yapabileceklerdir.

1. RÖPORTAJIN TANIMI

Röportaj kelimesinin kökeni, Latince'de 'toplamak', 'getirmek' anlamlarında kullanılan reportare kelimesine dayanır (www.turkceciler.com). Röportaj sözcüğü, Türkçe'de röportaj, görüşme, mülakat, söyleşi hatta kimi kez karşılıklı sohbet ya da soru-cevap sözcükleri ile kullanılmaktadır. Fransızca'daki Rapportage sözcüğünden dilimize geçmiştir. Sözcüğün fiil hali yani haber verme, rapor verme anlamına gelen rapport sözcüğüdür. Röportajı yapan kişiye ise rapporteur denilmektedir. Röportaj için İngilizce'de interview sözcüğü kullanılır. Görüşmeyi yapana interviewer, görüşme yapılan kişiye ise interviewee denilir (Aziz 2002: 149).

Röportajın gerçekleştirilmesi için konuşma partnerlerinin birbirlerini görmeleri gerekir. Bu durumda röportaj; ilkin partnerlerin bir araya

* Yrd. Doç. Dr. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi

gelmesi, ikinci olarak konuşmaların kamuya duyurulacak bölümü ve üçüncü olarak bu bölümden basılıp yayınlanmış kısımlar demektir. Konuşma, canlı yayında mikrofon önünde sürdürülüyorsa tüm televizyon izleyicileri ve radyo dinleyicileri röportaja katılan kişinin söylediği sözcükten, dil sürçmelerinden ya da başladığı halde vazgeçip yarım bıraktığı her tümceden haberdar olurlar (Schneider ve Raue 2000: 55).

Röportaj, bir yazarın herhangi bir ülkeyi, bölgeyi, kurumu, fabrika gibi iş yerini, gezerek gördüklerini kendi görüşleriyle birleştirerek gazete veya dergisine yazmasıdır. Tanınmış şahısların çeşitli konular hakkındaki görüşlerini öğrenmek için yapılan konuşmaya da röportaj denir. Bu tür röportaj ya şahsa doğrudan doğruya sorular yöneltilerek ya da önceden hazırlanmış soruların cevapları yazılı alınarak yapılır (Korkmaz ve ark. 2001: 363). Bu tanımdan, röportajın öncelikle bir yazınsal tür olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Röportaj, herhangi bir konuda bir kimse ile karşılıklı yapılan konuşmadır. Röportaj genel olarak fikir, sanat ve siyaset adamları ile yapılır. Fakat bu kişiler toplumun ilgi duyduğu veya ilgi odağı haline gelmiş kimseler olmalıdır. Bazen de bir kimse röportajla ilgi odağı haline gelebilir. Röportajda, kendisi ile konuşulan kadar konuşan da önemlidir. Çünkü bu türde, konuşturmak veya soru sormak röportaja ilgiyi artırır ve konuya canlılık getirir (Yavuz ve ark. 2001: 273).

Radyo ve televizyonculukta röportaj, haberciliğin bölünmez bir parçasıdır, haber bültenlerini tekdüzelikten, monotonluktan kurtaran bir çalışma biçimidir. Röportajcı ve muhabirler radyo-televizyon kuruluşlarının haber programlarında sunuş açısından en az spikerler kadar önemli ve etkindirler. Çünkü haberlerin olay yerinden anında ve süratle aktarılması ancak bu biçimde gerçekleşebilmektedir (Kaptan 1999: 84).

"Bir gazetecinin soru sormak için kişiye resmi olarak yaklaşması" şeklinde de tanımlanabilen röportaja, gazetecilikte her an rastlamak olasıdır. Röportaj için verilen bu tanım ise, hemen hemen yerleşmiş bir tanımdır (Tokgöz 2006: 251).

Genellikle gazete ve dergilerde yayımlanan daha sonra radyo, televizyonda da yaygın bir uygulama alanı olan röportaj, günlük olaylardan edebiyat eserlerine kadar çeşitli konularda bilgi vermek maksadıyla ele alınan konuyu en ilgi çekici biçimde sunan yazı biçimidir (Beyreli ve ark. 2005: 110).

Röportajcı, yalnız gördükleriyle, izlenimleriyle yetinmez. Konuyla ilgili derinlemesine araştırma ve inceleme yapar, ilgililerin bilgisine başvurur. Röportajcının amacı, konuyu çarpıtmadan belgesel olarak okuyucuya/izleyiciye sunmak, onları konunun içinde yaşatmak, kamuoyunu aydınlatmaktır (Hatiboğlu 2000: 279).

Röportaj, haber ya da bilgi verici nitelik taşımaktadır (Erdamar 2006: 115). Yalnız haberle tatmin edilmeyen durumlarda merak ve ilgi çekici konuları yerinde yapılacak inceleme ile önceden hazırlıklı olarak tanıtan, okurun aynı zamanda haber, görgü ve kültür gereksinimi gidermeye yönelik yazı türüne röportaj denir (Bülbül 2001: 162).

Röportajın tanımını, türlerine uygun olarak farklı biçimlerde vermek daha uygun olmakla birlikte, çok genel olarak tanımlamak gerekirse, bir konu hakkında ilgili kişiden ya da konunun uzmanı, yönetici, teknisyen niteliğindeki kişilerden sesli olarak programda kullanmak üzere, bilgi almaktır. Bu tanıma bakarak röportajın (röportajın) pek çok türü olduğu kolayca anlaşılır. "Hangi konuda?, kimlerle? Soruları röportajın farklı türlerini ilk bakışta ortaya koymaktadır (Aziz 2002: 149).

Radyo ve televizyon için yapılan röportajlar ile yazılı basın için yapılan röportajlar arasında birtakım teknik farklılıklar bulunmaktadır: Bunlardan ilki, radyo ve televizyonda süre sınırlandırması söz konusudur, ancak gazete için yapılan röportajlarda genellikle süre sınırlandırması yoktur. Buna karşılık sayfa-sütun sınırlandırması olabilir. İkincisi radyo ve televizyon için yapılan röportajlarda dinleyicinin rahat anlayabilmesi için mikrofonların ve kameraların iyi yerleştirilmesi, kaliteli bir ses ve görüntü kaydının veya yayınının bulunması gerekirken, gazete için yapılan röportajlarda yapılan kaydın ne dediğinin anlaşılması yeterlidir. Yazılı ve görsel basında ortak olan uygulama ise röportajın gerçek uzunluğu ne olursa

olsun görsel basında bu röportaj için ne kadar zaman ayrılmış ise o kadarlık süre montajlanarak verildiği gibi, gazeteler için de ne kadar sütun-satır ayrılmış ise o kadarı verilebilir.

Yazılı basında fotoğraf, radyo gazeteciliğinde ses, televizyon gazeteciliğinde ses ve görüntü röportajı zenginleştiren görsel ve işitsel malzemelerdir (Bülbül 2001: 162). Radyoculukta röportaj, programcılığın ve haberciliğin bölünmez bir parçasıdır. Röportaj ve röportajcı (sunan), sunuş açısından çok önemlidir. Bir haberin yerinden aktarılmasında, ya da bir programın sunulmasında, röportaj, monotonluktan kurtaran bir çalışmadır (Erdamar 2006: 114).

Vikipe di Sözlüğe göre, röportaj, başlangıçta "sorular" ve "yanıtlar"dan oluşan "mülakat"tan farklı değilken, gazeteciliğin gelişmesi ve ünlü edebiyatçıların röportaj türünde de yapıtlar ortaya koymaya başlamasıyla, daha çok, araştırmaya, incelemeye, soruşturmaya dayanan ve bazı gerçeklerin ortaya çıkmasına yardımcı olan bir dal haline gelmiştir (tr.wikipedia.org).

Röportajlar genellikle soru-cevap tarzında olur. Ancak bazı yazarlar röportajı hikâye kurgusu ve üslûbu içinde vermeyi tercih ederler. Metin içerisinde kendi duygu, düşünce ve izlenimlerini de aktarırlar. Çoğu röportaj, gezi yazısıyla iç içe sunulmaktadır. Gazeteciler, ülke içinde başka şehir ya da buldukları ülke dışında başka ülkelere gazetecilik çalışması için gittiklerinde oralarda yaptıkları röportajları ve gezi izlenimlerini birlikte, aynı kurgu içinde kaleme almaktadırlar (www.bilgicik.com). Bu tanımda da röportajın yazılı basın içinde yazınsal bir tür olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Türk basınında röportaj türü, başlangıçta mülakat niteliğinde gelişmiş, özellikle 1960'tan sonra, Türk toplumunun çeşitli sorunları kamuoyuna duyurulurken, edebiyatçılarımızın röportaj türünden oldukça başarılı bir biçimde yararlanmaları, aynı zamanda da röportaj tekniğinin gelişmesi, röportajın gazetelerin vazgeçilmezi haline gelmesini sağlamıştır (www.Forum_Net.html).

Yukarıdaki tanımlardan anlaşılacağı üzere röportaj, mülakat, söyleşi sözcükleri Türkçe'de çoğu kez aynı anlamda ve birbirlerinin yerine

kullanılmaktadır. Bu çalışmada da bu üç sözcük (röportaj, mülakat, söyleşi) aynı anlamda kullanılmaktadır. Burada belirtilmesinde fayda görülen bir husus var ki, yazılı basında röportaj aynı zamanda bir yazınsal tür olarak kullanılmaktadır. Bu türün kendine has farklılıkları söz konusudur. Burada ise röportajın sadece radyo ve televizyon yayıncılığında kullanımından bahsedilmektedir.

2. RÖPORTAJ TÜRLERİ

Röportajı yapıldığı alana göre ve konusuna göre olmak üzere iki ana kategoriye ayırdıktan sonra alt başlıklarla incelemek uygun olacaktır.

2.1. Yapıldığı Alana Göre Röportajlar

Bu tür röportajları da 3 grupta incelemek mümkündür:

2.1.1. Olayın Geçtiği Alanda Yapılan Röportajlar

Bir röportaj asla yazı işlerinin dört duvarı arasında kurulan bağlantılarla araştırılmaz. Kalemle alınan olay bizzat yaşanmış olmalıdır (Schlapp 2000: 36). Bu nedenle özellikle herhangi bir olayın olduğu yere gidilerek görüşme yapılmasında fayda bulunmaktadır.

Alanda yapılan röportajlar, olayın geçtiği veya o konunun uzmanının bulunduğu yerde yapılan görüşmelerdir. Röportajı yapan kişi, konu ile ilgili yere giderek görüşmeyi orada bulunan uzman, yönetici gibi ilgili kişilerle ya da hem uzman yönetici, hem de olayla ilgili kişilerle birlikte aynı yerde yapar. Bu tür röportajlar daha çok yangın, sel, deprem gibi doğal afetler ile kaza yerlerinde, anma törenlerinde, ödül verilen yerlerde, spor ile ilgili gösterilerde, seçim zamanı seçmenin bulunduğu yerlerde yapılabilir. Genel olarak bu tür röportajlarda görüşülen kişi sayısı fazla olabilir (Aziz 2002: 151).

2.1.2. Röportaj Yapılacak Kişinin Bulunduğu Yerde Yapılan Röportajlar

Röportaj yapılacak kişinin bulunduğu yerde yapılan röportaj da yine alanda yapılmakla birlikte, alan kavramı çok geniş değildir. Alan, ilgili uzman kişinin bulunduğu daire, büro,

yazıhane, fabrika gibi daha sınırlı ve çoğunlukla da kapalı yerleri kapsar (Aziz 2002: 151). Bir dış hekiminin kliniği ya da bir bakanın odası bu kategoriye örnek gösterilebilir.

2.1.3. Stüdyoda Yapılan Röportajlar

Bu tür röportajda, görüşülecek kişi (uzman, yönetici ya da ilgili kişi) radyo evine ya da televizyon stüdyosuna çağrılarak stüdyoda yapılır. Röportajlar içinde en sağlıklı olanı stüdyoda yapılan röportajlardır. Teknik yönden kusursuz olmasına rağmen, güncel olayların üzerinden bir süre geçmesinden sonra yapılması, olayın güncelliğini, dolayısıyla heyecanını, canlılığını büyük ölçüde yitirmesine neden olabilir (Aziz 2002: 153). Stüdyoda yapılan röportajlar en yaygın, en tatminkar ve ucuz olanıdır (Kaptan 1999: 87). Bunun nedeni ise, ses kaydının iyi yapılabilmesi ve dış kayıt ve çekimler için ayrıca ekipman gönderilmek zorunda kalınmamasıdır.

2.2. Konusuna Göre Röportajlar

Konusuna göre röportajlar şu alt başlıklarda incelenebilir:

2.2.1. Kamuoyunu Yansıtan Röportajlar

Kamuoyunu yansıtan röportajlar/halk röportajları (vox pops): Bu röportaj olayın geçtiği yerde yapıldığı gibi, kamuoyunda yankı bulan bir konuda sokaktaki insana sorularak da yapılabilir (Aziz 2002: 153). Bir röportajda insanların da doğrudan söze katılmaları önemlidir. Bu, anlatımı canlandırır ve aktarılan yaşantıya doğrudan bağlantı sağlar (Schlapp 2000: 36). Sokaktaki adamla yapılan röportajlarda izleyici röportaj yapılan kişinin halktan birisi olarak olay hakkındaki görüşünü ya da görgü tanıklığını öğrenmek ister (Kaptan 1999: 103).

Sokak röportajları, röportajın en yaygın kullanılan türlerinden biridir. Bu tür için daha çok kalabalık olan pazar yerleri, alışveriş merkezleri, duraklar gibi yerler tercih edilir. Bir olayla ilgili kamuoyunun düşüncelerini yansıtmak ya da kamuoyu oluşturmak amacıyla yapılır. Bu tür röportajlarda görüşülen kişilerin toplumsal yapıyı büyük ölçüde temsil etme yeteneğine (yaş, gelir, öğrenim, medeni durum, yerleşim yeri vb. açısından) dikkat edilmelidir. Sokak

röportajlarında belirli bir konu ele alındığından ve konuşulacak kişinin yeterli zamanı olamayacağından sınırlı sayıda (3-5) soru sorulmalıdır. Bunun nedeni konuşulan kişinin kısa süre için bile olsa yapmayı düşündüğü işinden alıkonulmasıdır (Chenuaud 1998: 60).

2.2.2. Uzman veya Yönetici ile Yapılan Röportajlar

Röportaj gerçekler hakkında bilgi toplamak ve bu konudaki görüşlerini öğrenmek için tanınmış bir kişiye sorular yönelmektir (Schlapp 2000: 40). Röportaj, konuya en uygun, en yeterli, bilgili ve deneyimli kişilerle yapılmalıdır (Kaptan 1999: 87). Uzmanla yapılan röportajlar bir radyo programında en sık rastlanılan röportaj türüdür. (Aziz 2002: 153).

Haber kaynağının uzmanı olduğu konuda yapılan bu tür röportajlara açıklayıcı röportaj da denir. Açıklama röportajları, eylem ya da söylemi nedeniyle gündemde olan bir kişiyle sıcaklığı sıcaklığına yapılan röportajdır. Eylem haberinde haber kaynağında olayın ne anlama geldiği, etkileri, nedenleri ve olası sonuçları üzerine açıklama yapmasını sağlayacak sorular yöneltilir. Söylem haberinde konuşmanın tarihsel bağlamı içinde anlamı değerlendirilir. Bu söylemin tercih edilmesinin nedenleri, etkileri, sonuçları üzerinde durulur. Haberlerde bu tür röportaj sıkça kullanılmaktadır (Chenuaud 1998: 60).

Bir uzmanla yapılan röportajda, röportajcının gerçekleri ortaya çıkarması beklenir. Ünlü kişilerle yapılacak röportajlarda izleyici, ünlü kişinin sokaktaki adamdan farkını görmek isteyecektir (Kaptan 1999: 103).

Bu tür röportajlarda sorudan ziyade doğru soru önemlidir. Doğru sorular sorulamadığı durumda hem röportaj yapılan kişinin hem de yapan kişinin vakti boş yere harcanmış olur. Üstelik yanlış soru sorulması, konuşun konuyu dağıtmasına ya da röportaja hakimiyeti ele geçirmesine neden olabilir (Çakır 2005: 101).

2.2.3. Portre Röportajları

Bazı röportajlarda bazı kişilerin tanıtımı yapılabilir. Bu tür röportajlara portre röportajları da denilmektedir. Portre röportaj, haber kaynağı-

nın kişiliğini tanıtan onunla ilgili kamuoyunun daha fazla bilgi edinmesini sağlayan röportajdır (Chenuaud 1998: 60). Röportaj yapılan bu kişi uzman kişi de olabilir.

2.2.4. Tarihi Röportajlar

Tarihi röportaj insanın ilgisini çekme yönü ağır basan röportajlarla gazete ya da haber ajansları tarafından hazırlanmış biyografik röportajlar arasında yer alan ayrı bir yazınsal türdür. Konuları arasında insanların doğum, evlenme, ölüm yıldönümleri, temel atma ve açılış törenleri, tiyatrolar, sanat eserleri, kentler, yıkıntılar, buluşlar, icatlar yer almaktadır (Bülbül 2001: 164).

Bu tür biyografik röportajlar, üzerinden gizlilik kaydı kaldırılan arşivlerden yararlanılarak, savaş sırasında olayların izlenmesi veya uzay alanındaki gelişmelere vurgu yapılarak hazırlanmaktadır. Amaç, çeşitli kesitlerin portresini çizmektir. Olumlu bir hava içinde hazırlanan bu tür röportajlarda, izler kitleyi bilgilendirmek istenmektedir (Tokgöz 2006: 258).

2.2.5. Magazin Röportajları

Haber kaynağı tanınmış, ünlü kişiler ile gündemdeki eylem ya da söylem dışındaki konularla farklı özellikleri, yetenekleri, ilginç gelen yanlarının ele alındığı röportajlara magazin röportajları denilmektedir. İlginç olaylar, mekanlar, kişiler, canlılar da bu röportajların konusuna girer (Aslan 2005: 202). Kişilerin duygularını harekete geçiren zaman zaman üzen, kızdıran, eğlendiren, sempati ya da antipati uyandıran bu tür röportajlarda güldürü, hüznün ve üzüntü ön plandadır. Radyo ve televizyon gazeteciliği ile yazılı basında sıkça uygulanmaktadır (Bülbül 2001: 164). Sık uygulanmasının en büyük nedeni de hedef kitlenin bu tip röportaj haberlerine olan yoğun ilgisidir.

Seçilmiş, tanınmış kişilerle, örneğin bakanlar, politikacılar, parti başkanları, üst düzey bürokratlar, işadamları, baskı gruplarının temsilcileri gibi güç-iktidar sahibi kişilerle yapılan röportajlar haberlerin büyük çoğunluğunu oluşturur. Bu kişilerin uğraşları, fikirleri, düşünceleri bakımından röportajda sorulan sorular, haberlerin söyleminde yer alır. Haberde röportajı yapan anlatıcı, röportajı verenler haber kaynağı

olarak, hedeflenen izleyiciyle bir diyalog içine girerek haberleri oluşturmayı sürdürüp giderler (Tokgöz 2006: 252).

2.2.6. Haber Röportajları

Haber röportaj olaya ait gerçekleri ve bilgileri veya her ikisini de birden elde etmek için yapılır. Renkli haber röportajı ise, röportaj renkli haber şeklinde verileceğinden, bu yolla elde edilen gerçekler ve bilgilerin değeri yazılacak haberle orantılıdır. Haber röportaj için örnek vermek oldukça kolaydır. Herhangi bir gazetenin ilk sayfasına bakıldığında, en önemli haberin haber röportajı ile gerçekleştirildiği hemen görülebilir (Tokgöz 2006: 255).

Haber röportaj, haber değeri olan ve haber veren röportajdır. Kısa olmalıdır, olayı anlatmalıdır. Bir deprem ya da sel bölgesindeki kişilerle yapılan röportaj gibi. (Erdamar 2006: 114) Haber röportaj mutlaka bir haber bülteni içinde verilmelidir (Kaptan 1999: 85).

Haber röportajda gazeteciyle röportaj yapılacak kaynak arasındaki konuşma çok kısa bir süre içinde gerçekleşir. Bu gibi durumlarda, gazetecinin elinde röportaj yapılacak kişi hakkında esaslı bir kanıt veya haber oluşturacak bazı önemli bilgiler bulunmaktadır. Örnek verilecek olursa, tanınmış bir kişinin döviz kaçakçılığı yaptığını gazeteci belirlemiştir. Elinde yeterli kanıtlar bulunmaktadır. Bu durumun daha açıklığa kavuşması ve aydınlatılması için, bu kişiye sorular sorularak istenilen bilgiye ulaşılmaya çalışılır (Tokgöz 2006: 259).

Röportajın, haberle örtüşen ortak noktaları vardır ve bir bakıma haberi genişletmek ve daha çok ayrıntı vermek için başvurulmaktadır. Fotoğraf, görüntü ve ses takviyesi röportaj konusunun kanıt ve tanıkları sayılmaktadır. Röportajda okur \ dinler ve izler kitleler, konuya daha yakın olmakta, kimi durumlarda da içine kadar girmektedir (Bülbül 2001: 163).

Haber röportaj, olaya ait gerçekleri ve bilgileri veya her ikisini de birden elde etmek için yapılır. Renkli haber röportajında ise, röportaj renkli haber şeklinde verileceğinden, bu yolla elde edilen gerçekler ve bilgilerin değeri yazılacak haberle orantılıdır (Tokgöz 2006: 255).

Haberde, "zaman değeri" sürekli ön plandadır. Haber bugünün olayıdır. Zaman değerini yitirmiş olay haber olmaktan çıkmaktadır. Oysa, röportaj için zamanda "güncellik" değeri aranmamaktadır. Röportajda olmuş olayları genişletmek, ayrıntılara inmek gibi bir yaklaşım söz konusudur (Bülbül 2001: 163).

2.2.7. Dizi Röportajlar

Bir konuyu kapsamlı bir biçimde, değişik yönleriyle ele alan ve inceleyen röportajlara da dizi röportaj denir. Özellikle olayları yerinde incelemeye ve çok sayıda kişilerle ilişki kurup uzun görüşmelere dayalı röportajlar bu kategoriye girer. Bu gibi röportajların yayımı gazetelerde günlerce sürebilir (www.ntaol.com). Aynı şekilde bu tip röportajlar radyo ve televizyonda da uygulanmaktadır.

2.2.8. Telefonla Röportajlar

Telefonla röportaj şekli, haber röportajının kısaltılmış şeklidir. Telefonla röportaj, her gün çok sayıda yapıldığından, gazetecilerin çok fazla alışık oldukları bir röportaj şeklidir. Ancak, röportaj yapılırken, sorulacak soruların açık ve iyi bir şekilde düzenlenmiş olması gerekir (Tokgöz 2006: 259). Bu tip röportajlar canlı yayında televizyon ya da radyoda yapılabileceği gibi kayıt yapıldıktan sonra montajlanarak da sonradan yayına verilebilirler. Burada en önemli husus; ses kaydının iyi yapılabilmesi, dolayısı ile yayınlandığında anlaşılabilirliği.

Bu tip röportajlar konuşun stüdyoya getirilemediği durumlarda, vaktin kısıtlı olması durumunda ya da konuşun yurt dışında bulunduğu durumlarda tercih edilirler. Zaman zaman bir olayın hemen sonrasında olay yerinden yapılan canlı bağlantılar da bu tür içinde değerlendirilebilir.

2.2.9. Hazırlıklı Röportajlar

Hazırlıklı röportaj yapılacaksa, röportaj öncesi sorulacak bütün soruların en ince ayrıntısına kadar hazırlanması zorunludur. Hatta soruların öncelik ve sonralık sırası bile belirlenmelidir. Başka bir deyişle, röportaj yapılacak kişinin karşısına gazeteciler hazır olarak giderler. Bazen yapılan bütün hazırlığa karşın, sorulara yeterli yanıt alınamayabilir. Alınsa bile işe yaramayabilir (Tokgöz 2006: 260). Gazeteciye

düşen görev; her şeye rağmen, bilgi almak için bu röportajı denemesidir.

2.2.10. Rastgele Röportajlar

Rastgele röportaj çok yaygın, fakat aynı zamanda yapılması çok güç olan bir röportaj türüdür. Gazetecinin bu tür röportajda, karşısındakinin güvenini kazanmak için onu ikna etmesi gerekebileceği gibi, karşısındakinin hiç yanıt vermeyeceğini veya hiç aldırmayacağını da hesaba katması gerekebilir. Yani gazeteci, bu tür röportajda toplayacağı yanıtların gelişigüzel olacağını, hatta hiç amacına ulaşamayabileceğini baştan bilmektedir. Hiç yoktan iyidir diyerek, bazı ipuçları elde edebilirim umuduyla bu tür röportaja başvurmaktadır (Tokgöz 2006: 260).

2.2.11. Sempozyum Röportajlar

Sempozyum röportaj genellikle bilgi sahibi kişilerin görüşlerini almak için başvuru olan bir yoldur. Sempozyum röportajı yapan gazeteciler genelde deneyimli, usta gazetecilerdir. Bu tür röportajı oluşturacak malzemeyi, telefonla veya seçilmiş kişileri ziyaret ederek toplarlar. Bu tür röportajların konuları, genellikle gazetenin üzerinde parmak bastığı konular arasından seçilir (Tokgöz 2006: 260). Bu tür röportajda bilgi sahibi kişilerin görüşleri alındığı için aynı zamanda uzman kişi ile yapılan röportajlar ile ortaklık taşırlar.

2.2.12. Feature Röportajlar

Feature röportaj bir konuyu uzun uzun geçmişle, geleceğiyle, yan etkileriyle ele alarak inceleyen ve haberdan daha çok bilgi verme ağırlığı taşıyan röportaj türüdür. Feature-röportaj özellikle özel bir program içinde verilmesi gereken bir çalışma biçimidir. Feature röportaj'ın Türkçe'de pek karşılığı yoktur denilebilir (Kaptan 1999: 85). Bilimsel bir konuda yapılan çalışmalarla, araştırma sonuçlarıyla ilgili olan veya geleceğe dönük düşünceleri ortaya koyan röportajlar bu türe girer (Erdamar 2006: 114).

2.2.13. Tanık röportajlar

Tanık röportaj; eylem haberinde yer alan olayı gören, yaşayan kişiyle yapılan röportajdır. Doğrudan tanıklar yoluyla gerçeğin ne olduğu

aktarılmaya çalışılır. Eylemle ilgili aktarılanların inandırıcılığını da arttırdığından tercih edilir (Chenuaud 1998: 60). Haber veya araştırmaya dayalı haber programlarında ağırlıklı olarak kullanılır. Bu hem anlatımı canlandırır, hem de haberin yapısını güçlendirir. Ayrıca aktarılan olaya doğrudan bağlantıyı sağlar. Ancak bu tür röportajlarda tanığın güvenilir olması gerekir (Çakır 2005: 101).

3. RÖPORTAJIN YAPILIŞI İLE İLGİLİ KURALLAR

3.1. Röportaj Öncesi Yapılması Gerekenler

Röportaj konuları hedef kitlenin ilgilendiği veya duyduklarında onları ilgilendirecek konulardan seçilmelidir. Çünkü eğer bir konu hedef kitlenin ilgisini çekmeyecek bir konu ise ne kadar iyi röportaj yapılırsa yapılsın ya yayınlanma şansı bulamayacak ya da yayınlansa bile dinlenmeyecek, izlenmeyecektir.

Röportaj öncesi yapılması gereken en önemli iki husus; röportaj konusu ile ilgili soruların hazırlanması ve röportaj yapılacak kişi ya da kişilerle görüşülerek röportaj yerinin ve zamanının saptanmasıdır (Aziz 2002: 154). Röportajın kişi öncelikli mi konu öncelikli mi olacağına da karar verilmelidir (Aslan 2005: 205).

Röportajı yapan kişi, konu hakkında bilgisiz olursa, konuğun vereceği eksik, hatta yanlış bilgilerin farkına varamaz (Aziz 2002: 155). Bu nedenle gazetecinin röportaj için kendini hazırlaması gereklidir. Bilgi edinme bakımından, çeşitli arşivlerden yararlanmalıdır. Soracağı soruları iyice düzenlemeli, mümkünse bir liste belirlemelidir. Röportajı veren, soruları iyi ve düzenli bir şekilde yanıtlamaktan kaçınırsa, ona başka yönden yaklaşmak için elinde fazla soru bulunmalıdır (Tokgöz 2006:253). Hazırlanan sorular mantıksal bir sıralamaya konulmalıdır. Konuğun cevaplamaktan kaçınacağı türden sorular en başta sorulmamalıdır. Çünkü bu tür durumlarda röportaj başlamadan bitebilir.

Özlu ve kısa cümlelerle kesin ifade kullanılmalı, konuyu dağıtmamalı, devrik cümlelerden kaçınılmalıdır (Kaptan 1999: 86). Sorular birkaç anlama gelecek biçimde düzenlenmemelidir. Her sorunun bir yanıtı olmalıdır. Aynı soru içerisinde birkaç cevap istenmesi durumunda,

cevapların unutulması ya da çok uzun olması gibi sakıncalar vardır. (Aziz 2002: 154).

Soruların yanıtları ne evet, hayır, belki gibi sözcüklerle cevaplanacak kadar kısa, ne de geniş kapsamlı uzun bir paragraf gibi olmalıdır. Bir diğer deyişle sorular kapalı uçlu değil, açık uçlu soru tipinde olmalıdır (Aziz 2002: 154).

Aynı tür ya da birbirine çok benzer sorulardan kaçınılmalıdır. Bu tür sorular hem röportaj yapılan kişiyi (konuğu) hem de sesleneceği izleyici kitleyi sıkmaktan, dolayısıyla, röportajın başarılı bir röportaj olmasını önlemekten başka bir işe yaramayacaktır (Aziz 2002: 154).

Röportajın yapım günü ve zamanı belirlendikten sonra, konuk ve diğer ilgililere bilgi verilmelidir (Kaptan 1999: 87). Röportajdan önce, konuk ile konuşarak konular saptanabilir. Bu hem görüşülen kişinin kayıt sırasında hazırlıksız olmasını önler, hem de röportajı yapan kişiye eksikliklerini giderme olanağı tanır. Ancak, önemli olan husus, önceden bilinen sorulara verilen yanıtların yazılması ve bunların okunması gibi bir durumda, röportajın konuşuluyor havasını, anlatılıyor havasını bozması, canlılığı zedeleme olasılığının bulunmasıdır (Aziz 2002: 155).

Röportaj, anlatımla, gerilimle ve devingenlikle beslenir. Kuruluş planı için önerilebilecek en kolay yöntem kronolojik sırayı izlemektir. Zaman dizini bulunmayan durumlarda devingenliği yaratacak yeni fikirler gereklidir. Gözlem, somut dil kullanımı ve gerçek var olduğu sürece başka bir şeye gerek yoktur (Schneider ve Raue 2000: 55). Biçem renkli ve canlı olmalı, ama anlatımın renkliliği bir dizi sıfat ve zarf kullanımıyla değil, içerikle sağlanmalıdır (Schlapp 2000: 37).

Röportajın kaydına başlamadan önce konuk ile konuşarak rahatlatılması, varsa heyecanının giderilmesi sağlanmalıdır. Mikrofon, daha önce deneyimi olsa bile, kişileri tedirgin edebilir. Batılı radyocuların “mikrofon ısırma” deyiminin konuğa uygun bir dille açıklanması gerekebilir (Aziz 2002: 156).

Kayda girmeden önce cep telefonlarının kapatılması veya sesinin kısılması sağlanmalıdır (Aslan 2005: 205). Kayıt işlemi konuğun bu-

lunduğu mekanda yapılıyor ise, kayıt sırasında odaya istenmeyen misafirlerin girmemesi, pencerelerinin kapatılarak dış seslerin engellenmesi, oda telefonu var ise sesinin kısılması sağlanmalıdır.

3.2. Röportaj Sırasında Yapılması Gerekenler

Röportaja başlarken konu ve konuk tanıtılmalıdır. Özellikle radyo için yapılan röportajlarda radyosunu o anda açanlar olduğu düşünülerek konuşanın unvanı, adı soyadı aralıklarla verilmelidir, televizyonda ise konuşanın adı ekranda yazılmalıdır (Aslan 2005: 202). Aynı hususa canlı yayınlarda ara verildikten sonra röportaja devam edilirken de dikkat edilmelidir. Röportaj bitiminde de konu ve konuk tanıtıldıktan sonra konuğa teşekkür edilmesi unutulmamalıdır.

Karşı tarafı konuşturmak amaç olduğuna göre, röportajın başlatılmasında izlenecek yöntem büyük önem taşır. Bu bakımdan, belki en uygun yol, gülümsemeyi eksik etmeden yarı resmi hava içinde söze başlamaktır. Kullanılan sözler daima açık yüreklilikle söylenmeli, kaçamak ifadelerden kaçınılmalıdır (Tokgöz 2006: 254).

Röportaja iyi bir açılış sorusuyla girmelidir. Konuk soruya karmaşık cevap verdiğinde daha basit bir açıklama istenmelidir. Dürüst, doğru ve tarafsız olunmalıdır, kişisel görüşler kesinlikle açıklanmamalıdır. Konuşanın son cümlesi tekrarlanmamalı, konuşa iğneleyici, zorlayıcı ya da düşmanca bir tavır içinde olmamalıdır. Gereksiz yere konuşanın sözü kesilmemelidir (Kaptan 1999: 106).

Röportajda soruların açık ve kesin olması durumunda hem röportaj yapılan kişide güven hissi uyanır hem de gazetecinin konuya hakim olduğu izlenimi verilir. Röportaj esnasında röportaj yapılan kişi konuşmaktan kaçınabilir, kaçak güreşebilir, hatta hiç yanıt vermeyebilir. İşte bu noktada gazeteci buzları eritmek, karşı tarafı konuşturmak için elinden gelen her yolu denemek durumundadır (Tokgöz 2006: 254).

Soru listesinde basit ve kolay anlaşılır sorulardan zor sorulara doğru gidilmelidir. Sorular arası geçiş, yanıtlarla da bağlantılı olmalıdır. Benzer içerikteki sorular haber kaynağının

yanıt vermemesi durumunda yöneltilmelidir. Konuşanın aktardıkları dikkatle dinlenmeli, açılması gereken konular için yeni sorular sorulmalıdır (Aslan 2005: 202).

Canlı yayın röportajı ideal röportaj tipidir, çünkü aktüeldir ve anında izleyiciye/dinleyiciye ulaşmaktadır. Bu nedenle röportajcı daha dikkatli ve hazırlıklı olmalıdır, çünkü röportajcının ağızından çıkan her kelime o anda hedef kitleye ulaşır (Kaptan 1999: 96).

Konuşmacının söyledikleri yorumlanmamalıdır. Bir röportajda çok önemli olan bir husus, görüşülen kişinin söylediklerini yorumlamaya çalışmaktır. Özetlemek ile yorumlama farklı kavramlardır (Aziz 2002: 156). Konuşanın söylediklerini kısaca anlatmak özetlemeye girerken, sunucu ya da muhabirin kendi düşüncelerini aktarması yorumlamaya girer. Böyle bir durumda konuk “ben öyle bir şey söylemedim” diyerek sunucuyu zor durumda bırakabilir. Konuşanın bu yanışı düzeltmemesi durumunda ise dinleyici ya da seyirciler bu sefer konuşa yanlış anlayabilirler. Benzer bir şekilde konuşa aslında düşünmediği şeyleri söylemeye yönlendirmekten de kaçınılmalıdır.

Röportajı yapan kişi konuşma arasına girerek görüşmeyi sık sık kesmemelidir. Bu, hem röportajın akışını bozar hem de montaj aşamasında zorluk yaratır (Aziz 2002: 157). Karşıdaki kişinin sözü bitmeden başlayan konuşmalar, montajda ayırlamadığı için, gereksiz bir sürü cümle kaydedilmek zorunda kalınabileceği gibi, sırf bu tip hatalardan dolayı yayınlanmasında fayda olan cümleler de yayınlanmayabilir.

Röportajda tekrar, sadece önemli bir noktanın vurgulanması gerektiğinde ya da anlaşılmayan söz ve cümleler için kullanılmalıdır (Erdamar 2006: 117). Her şeyin tekrarlanması ise dinleyiciyi sıkır.

Röportaj için gelen konuklar, röportajcının yakın arkadaşları olsa bile, mikrofon önünde onlara siz diye hitap etmek gerekir. Sevgili Ahmet, sevgili Ayşe diye hitaplar çok yanlıştır. Ancak herkesin tanıdığı sporculara ya da yaşça çok küçüklere adı ile ya da sen diye hitap etmek daha doğaldır. Çünkü, sporcular genelde sadece adları ile tanınırlar (Erdamar 2006: 118).

Konuşamayan bir konuğu konuşturmak zor olabilir, ama daha zoru, çok konuşanın sözünü kesebilmektir. Bu da beceri ister. Yönetici, röportajcıdır, hiçbir zaman bu unutulmamalı, yöneticilik konuğun eline geçmemelidir (Erdamar 2006: 115). Bu tip durumlar genellikle bürokratlar, siyasetçiler ve üst düzey yöneticiler ile yapılan röportajlarda sorun olabilmektedir. Bu sorunu aşmanın en mantıklı yolu, röportaj başında konuğa konu başlıklarının hatırlatılması ve röportaj süresinin kısıtlı olduğunun belirtilmesidir. Hatta banda kaydedilecek röportajlarda montaj aşaması sonrasında ne kadar süresinin kullanılacağına hatırlatılmasında fayda vardır. Eğer bunlar hatırlatılmaz ise yayın sonrasında konuk tarafından sözlerinin kesilmesi suçlaması ile karşılaşılabilir.

Diğer programların aksine röportaj önceden prova edilmemelidir. Çünkü konuklar, tekrarda, yani gerçek yayında bazı noktaları söylediklerini zannedip unutabilirler (Erdamar 2006: 118). Böyle bir durumda canlı yayın sırasında konuk “az önce de söylediğim gibi” diye söze başlayabilir, ya da provada söylediklerini asıl kayıt ya da yayında söyledim zannederek söylemeyebilir ve önemli bir konu eksik kalabilir.

Görüşmeci konu dışına çıkarsa kibarca müdahale edilerek asıl konuya dönülmesi sağlanmalı, böylece hem amacın dışına çıkılmamış, hem de röportaj boş yere uzamamış olur. Özellikle canlı yayınlarda montaj imkanı olmadığı için röportaja ayrılan süre bitiminde görüşme anlamsız bir biçimde sonuca ulaşmadan bitebilir.

“Size son sorum olacak” ibaresi dikkatli kullanılmalı, çünkü bu soru sorulduktan sonra röportaj başka sorularla uzar ise bu ifade anlamsız hale gelir. İlk olarak, öncelikli olarak, son olarak, eklemek istediğiniz bir şey, peki efendim şeklinde başlangıç veya bitirişlere de dikkat edilmelidir. Neden resim?, Neden üniversite?, Neden işletme? gibi bozuk soru cümleleri sorulmamalıdır.

Sayın hitabı ilk isim ile değil, soy ismi ile kullanılmalı, ilk isim kullanılacaksa ardına bey veya hanımefendi sözcükleri konulmalıdır. Örneğin şahsın adı Aysel, soyadı Aziz ise; ya Aysel Hanım, ya da Sayın Aziz diye hitap edilmelidir. Resmîyetin fazla olduğu röportaj türlerinde genellikle Sayın ifadesi tercih edilir.

Sorular, görüşme bir an önce bitsin anlayışı ile bıkkınlık içinde sorulmamalıdır. Çünkü bu tip konuşma şekli dinleyiciye itici gelir ve röportaj dinlenemeyebilir. Bu nedenle röportaj boyunca canlılık korunmalıdır.

Röportajın sonunda, konuğun ismi ve varsa unvanı söylenerek, teşekkür edilmelidir. Böylece, radyosunu ya da televizyonunu geç açanlara, konuğu tanıma fırsatı bir kez daha verilmiş olur (Aziz 2002: 158). Bu sayede konuk da onurlandırılmış olur.

3.3. Röportaj Sonrası Yapılması Gerekenler

Canlı yayınlarda röportajın bitmesi ile genellikle her iş biter. Eğer vakit var ise olumlu ve olumsuz değerlendirmeleri yapılır. Fakat sonradan yayınlanmak üzere yapılan röportajlarda montaj işine geçilir.

Röportajda montaj iki gerekçe ile yapılır: Birincisi zamanlamayı tutturmak için, ikincisi röportaj sırasında kaydedilen ana konu dışındaki gereksiz bilgiler, tekrarlar ile öksürük veya boşlukları ortadan kaldırmaktır (Çakır 2005: 104). Montaj öncesi alınacak ve alınmayacak yerlerin not edilmesinde fayda bulunmaktadır.

Bütün bu işlemlerden sonra elde kalan iskelet bilgiler, önem sırasına göre düzenlenerek haber yapılır. Ayıklamayla birlikte fazla önemli bilgi elde kalmadıysa, o zaman röportaj için hazırlık aşamasında öğrenilenler, bunlara eklenerek haber yapılma yoluna gidilir. Yapılan haberlerde, röportaj yapılan kişinin kişiliğinin değil, fikirlerinin, görüşlerinin ortaya çıkması esastır (Tokgöz 2006: 255).

4. RÖPORTAJDA İÇERİK İLE İLGİLİ KURALLAR

Röportaj, haberciliğin 5 N 1 K kuralına uygun olmalıdır (Kaptan 1999: 86). Röportajın ilk unsuru konusudur. Genelde konu, haberin bildirdiği gelişmedir. Röportajın başarısında kuşkusuz seçilen konunun içeriği etkilidir. Çoğu kez haberde veremediklerimizi, güncelliğini yitirdiğini sandığımız unsurları röportaj çerçevesinde yansıtmaya imkanımız vardır (Bül 2001: 165).

Röportajcının amacı, konuyu çarpıtmadan belgesel olarak okuyucuya/izleyiciye sunmak, okuyucuyu/izleyiciyi konunun içinde yaşatmak, kamuoyunu aydınlatmaktır (www.sanalda1numara.com).

Röportaj, gerçekleri, öznel yaşantılarla harmanlar. Yalın biçimde kaleme alınmış basit haberdan, gerçekleri yansıtan karmaşık haberdan daha ayrıntılı, daha canlı bir anlatım biçimine sahiptir. Ama anlatımın renkliliği, bir dizi nitelikleme sıfatının kullanımıyla değil, daha çok içerikle sağlanmalıdır (www.forumstar.net).

Röportaj haber ya da bilgi verici nitelik taşımalı, dinleyicinin zihninde konuyla ilgili soru bırakmamalı, çok da pedagojik nitelikte olmalıdır (Çakır 2005: 103).

Salt tarihsel bir yapı, çok ender kullanılır. Ana düşünce kaybolmadığı takdirde bir röportaj konusal açıdan da yapılandırılabilir ama olaydaki iç bağlantı korunmalıdır. Röportaj haber gibi hiyerarşik düzen içinde değil, bir oyun gibi kurgulanır (www.forumstar.net).

Betimlemek (atmosfer, duygular, görünüm) anlatmak (süreçler, eylemler) alıntılanmak (etkili ifadeler) ve yansıtmak (düşünmek, sonuçlar çıkarmak): Bir röportajda bu dört öge iyi dağıtılarak kullanılmalıdır (www.wikipedia.org).

Kim yalın, etkili ve doğruyu anlatabiliyorsa, bir röportaj yazıyor demektir. Yazınsal türde röportajlar olduğu gibi, heyecan yaratan bir olayın hemen ardından ivedilikle yazılmış, kronolojik sıralamaya göre anlatılan kısa röportajlar da vardır. Röportaj okura, sanki oradaymış gibi, olayı adım adım izleme şansı sunduğu için, basit haberdan daha çekici gelir. Muhabir, okurun olayı kendisiyle birlikte izlemesine olanak sağlar (Schneider ve Raue 2000: 55) Bu olanağı sağlayabildiği ölçüde de başarılı olur.

Röportajda amaç, görüşülen kişiyi daha çok tanımak, iyi hazırlanmış sorularla görüşülenin herkes tarafından bilinmeyen yönlerini ortaya koymaktır. İzleyici röportajdan yeni bilgiler edinmelidir. Kaynağın olaylara bakışını, duygu ve düşüncelerini ortaya koyacak sorular hazırlanmalıdır. Haber kaynağının aktardıklarından da soru çıkarabilmelidir (Aslan 2005: 174).

5. RÖPORTAJDA TEKNİK İLE İLGİLİ KURALLAR

Röportajın yapılmasında teknik ile ilgili hususlar daha çok ses alma aracının kullanılması ile ilgili hususlardır. Nitelikli ses almak için kayıt cihazının iyi kayıt yapması gerekir. Ses ayarının nasıl yapılacağı, hangi mikrofonun kullanılacağı, ne kadar uzaklıkta tutulması gerektiği hususlarının iyi bilinmesi gerekmektedir. Önemli bir diğer husus, kayıt aracının çalışması için elektrik, pil, akü gibi ihtiyaçların sağlanmasıdır (Aziz 2002: 153).

Televizyon stüdyolarında çekilen röportajlarda dekor basit ve kamera çalışmasına engel olmayacak biçimde olmalıdır. İzleyiciyi iyi döşenmiş bir oturma odasında bulunduğu inandırmak gerekmez. Röportajda önemli olan konuşmacılar ve onların söyledikleridir. Bu nedenle izleyicilerin dikkatlerini dağıtacak hal ve hareketlerden sakınılmalıdır (Gökçe 1997: 194).

Sunucu ve konuğun oturacağı koltukların seçimi ya da kullanımı çok önemlidir. Mikrofonun ya da kameraların karşısına geçen çoğu insan, heyecandan dolayı ne yapacağını bilemez ve kayıt sırasında sağa sola dönerler. Bu sırada eğer yaka mikrofonu kullanılmıyor ise mikrofona yaklaşıp uzaklaşılacağı için, ses de bir azalır bir çoğalır. Aynı sıkıntı kameraların çekim açıları açısından da yaşanabilir.

Radyo röportajlarında mekan tanıyabilmek için, televizyon röportajlarında da görüntüyü kuvvetlendirmek ve destekleyebilmek için efekt önemli bir etkidir. Efekt konuşma olduğunda fona inmeli, konuşmasız bölümlerde ön plana çıkmalıdır (Kaptan 1999: 86).

Röportaj yapılacak ortamda sessizliğin sağlanması önemlidir. Mevcut konu dışında farklı seslerin kayda ya da yayına sızması, dinleyicinin veya izleyicinin dikkatini dağıtabilir, anlaşılmayı güçleştirebilir.

Birden fazla konuk bir röportajda aynı anda bulunacaklar ise ve farklı fikirleri savunuyor iseler, röportajı yapan kişi ortada oturmalıdır (Kaptan 1999: 87). Bu düzenleme beklenmeyen kötü bir sürpriz yaşamamak için önemlidir.

6. İYİ BİR RÖPORTAJCININ ÖZELLİKLERİ

Röportajcı her şeyden önce gazeteci ve gözlemci olmalı, habercilik kurallarını bilmelidir. Sesi güzel olan iyi röportaj yapar görüşü geçerli değildir. Röportajda ses önemli bir unsurdur ama hiçbir zaman ana unsur değildir. Fakat hem gazeteci olan hem de sesi güzel olan bu tür çalışmalarda tercih nedeni olabilir. Röportajcı, mikrofon karşısında kağıda bakmadan rahatça konuşabilmeli, düzgün ve özlü cümle kurabilmelidir (Kaptan 1999: 85).

Gündelik gazetecilik, soru sormakla başlar ve sürüp gider. Sorular aslında röportajın esasıdır. Bu nedenle, çoğu kez röportaj yapabilmek bir sanattır denildiği de olur (Tokgöz 2006: 251).

Röportajcı yapan kimse, sorularını önceden hazırlamalı, konuşacağı kimsenin hayatı, fikirleri, sanatı ve görüşleri hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Soracağı sorularla konuştuğu kimsenin o güne kadar bilinmeyen taraflarını ortaya çıkarabilmelidir. Ayrıca bu sorular okuyucunun, toplumun merak ettiği, ilgilendiği, öğrenmek istediği konulara cevap getirici nitelikte olmalıdır. Bu bilgileri röportaj yapılan kimseyi incitmeden almalıdır (Yavuz ve ark. 2001:273).

Röportajcı, mikrofon karşısında rahatça konuşabilmeli, düzgün ve özlü cümleler yapabilmelidir. Burada kastedilen rahatlık, dil kurallarını bozmak ya da saygısızlık, laubali olmak demek değildir. Rahat havası verebilmek için sık sık gülmek, ee, aa,ıı, sesleri çıkarmak dinleyiciyi iter (Erdamar 2006: 115).

Röportaj yapan gazeteci bazen bir dedektif, bazen sır saklayan bir arkadaş, bazen kurnaz bir diplomat, bazen başarılı bir satıcı veya pazarlamacı, bazen bir savcı, bazen de ruhbilim uzmanı gibi çalışarak röportaj yoluyla haber toplamak durumundadır (Tokgöz 2006: 252).

Röportajcı, iyi bir gözlemci olmalıdır. Aktüaliteyi takip etmeli, konu hakkında bilgi sahibi olmalı, değilse araştırmalıdır. Böylece cevaptan soru yaratabilmeli, cevaplanan bir soruyu tekrar sormadan atlayabilmelidir (Erdamar 2006: 115).

Röportajcı, röportajı yönetebilecek yeteneğe sahip olmalı, süreyi iyi kullanabilmeli ve yayın

boyunca dinleyici ya da izleyiciyi röportaja bağlı tutabilmelidir (Çakır 2005: 102).

SONUÇ

Röportajın mülakat, söyleşi, görüşme gibi değişik adlar altında çok sayıda tanımı bulunmasına rağmen, aslında birçoğu farklı kelimelerle de olsa aynı kavramı anlatmaktadır. Röportaj yapılması için kamuoyunu ilgilendiren veya duyulduğunda ilgilendirecek bir konunun varlığı gereklidir. Bu konuya uygun konukların seçilmesi de önem taşımaktadır. Konuklar ya konunun uzmanı olan kişiler ya da olayın tanığı olan kişilerden seçilmelidir. Bunun tek istisnası kamuoyunu yansıtan sokak röportajlarında görülebilir. Bu tip röportajlarda uzman veya tanık olma şartı aranmaz.

Röportajlar işledikleri konulara göre değişik türlere ayrılmaktadır. Hatta yazılı basında röportaj bir yazınsal tür olarak da kullanılmaktadır. Bu çalışmada ise röportajın radyo ve televizyonda kullanımı üzerinde durulmuş, hem içeriksel açıdan hem de teknik açıdan nelere dikkat edilmesi gerektiği anlatılmıştır.

Bu çalışma boyunca anlatılanların ışığı altında başarılı bir röportaj yapabilmek için şu koşullara uyulması önerilebilir: Röportajın konusu hedef kitlenin dikkatini çekebilmelidir. Röportaj konukları bu konuyu en iyi bilen veya olaya tanık olan kişilerden seçilmelidir. Röportaj öncesi konu ve konuk hakkında kapsamlı bir araştırma yapılarak bilgi sahibi olunmalıdır. Konuyu en iyi açıklayacak sorular sorulmalıdır. Röportajda muhabirin ya da spikerin yorum ve yönlendirmesi bulunmamalıdır. Ses kaydı yayında net olarak anlaşılacak kalitede yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

Aslan K (2005) Soru Nasıl Sorulur?, Anahtar Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

Aziz A (2002) Radyo Yayıncılığı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Beyreli L, Çetindağ Z ve Celepoğlu A (2005) Yazılı ve Sözlü Anlatım, Pegem Yayıncılık, Ankara.

Bülbül R (2001) Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Radyo ve Televizyonda Röportajın Sistematiği (184-195)

- Chenuaud B (1998) Radyoda Röportaj ve Yularlak Masa Teknikleri, Aslı Yapar (çev), İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, İstanbul.
- Çakır H (2005) Tüm Yönleriyle Radyo, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Erdamar B (2006) Spiker Olabilir miyim?, Arıkan Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Gökçe G (1997) Televizyon Program Yapımcılığı ve Yönetmenliği, Der Yayınları, İstanbul.
- Hatiboğlu N A (2000) Üniversitede Türk Dili Dersleri Yazılı ve Sözlü Anlatım, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Kaptan A (1999) Radyo Televizyon Haberciliği, Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, İstanbul.
- Kavgar C, Oğuzhan F ve Aksoy Ö (2003) Yazılı ve Sözlü Anlatım, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Korkmaz Z, Zülfikar H, Akalın M, Ercilasun A B, Parlatur İ, Gülensoy T ve Birinci N (2001) Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, Yargı Yayınevi, Ankara.
- Sarıca S ve Gündüz M (1995) Güzel Konuşma Yazma, Fil Yayınevi, İstanbul.
- Schlapp H (2000) Gazeteciliğe Giriş, Işık Aygün (çev), Konrad Adenauer Vakfı, Ankara.
- Schneider W ve Raue J P (2000) Gazetecinin El Kitabı, Işık Aygün (çev), Konrad Adenauer Vakfı, Ankara.
- Tokgöz O (2006) Temel Gazetecilik, İmge Yayıncılık, Ankara.
- tr.wikipedia.org/wiki/R%C3%B6portaj, Erişim tarihi: 15.06.2008.
- www.1forum.net/uyelerle-roportajlar/roportaj-nedir-73971.htm Erişim tarihi: 13.06.2008.
- www.bilgicik.com/yazi/turk-edebiyatinda-roportaj-turu-tarihi-gelisimi-ve-onemli-temsilcileri/, Erişim tarihi: 16.06.2008.
- www.forumstar.net/roportaj_nedir? Erişim tarihi: 8.6.2007.
- www.ntaaol.com/forum/showthread.php?mode=linear&tid=785&pid= Röportaj Nedir? Erişim tarihi: 23.06.2008.
- www.sanaldalnumara.com/forums/uyelerle-roportaj/15509-roportaj-nedir.html, Erişim tarihi: 16.06.2008.
- www.sensizliksokagi.org/diger-bilgiler/88154-roportaj-nedir-nasil-yapilmalidir.html, Erişim tarihi: 12.06.2008.
- www.turkceciler.com/yazi_turleri/roportaj.html Erişim tarihi: 10.06.2008.
- Yavuz K, Yetiş K ve Birinci N (2001) Üniversite Türk Dili ve Kompozisyon Dersleri, Bayrak Basım Yayım, İstanbul.